

Virza ideju mazo parādu norakstīšanai

Latvijā dzīvojošajiem nodokļu maksātājiem jau no 2021. gada varētu būt iespēja atbrīvoties no parādsaistībām 2000 līdz 5000 eiro apjomā, bet vajadzēs apgūt finanšu prātību un pildīt saistības, citādkā parādi atjaunosies

To paredz Tieslietu ministrijas izstrādātā un Valsts sekretāru sanāksmē izsludinātā septiņu likumprojektu pakete – *Fiziskās personas atbrīvošanas no parādsaistībām likums*, grozījumi Civilprocesa likumā, Maksātnespējas likumā, likumā *Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru*, Notariāta likumā, likumā *Par iedzīvotāju ienākuma nodokli* un Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā.

Pieteikumu par atbrīvošanu no parādsaistībām vērtēs zvērināts notārs, taču pirms pieteikuma izskatīšanas fiziskai personai būs pienākums apgūt finanšu prātības kursus. Sūdzību par zvērināta notāra rīcību vai pieņemto lēmumu skatīs tiesa. DB aptaujātajiem ir daudz jautājumu, un gaidāmas diskusijas. Mazo parādu kreditoriem ir jautājumi par to, kāpēc uz viņu rēķina būtu jānoraksta kādi parādi, un arī, kā šāda atbrīvošana no parādiem ietekmēs šos cilvēkus un vai šis pasākums neizvērsties par stimulatoru jaunu parādu radīšanai. Ir jautājumi par to, kādiem parādiem varētu tikt dota iespēja atbrīvoties no parādiem. Piemēram, vai tas attieksies uz studentu, kurš saņēmis studiju kredītu, vai situācijā, kad cilvēks aizpējis no citas fiziskās personas 2000 eiro un nevēlas (nespēj) atmaksāt parādu. Vai tas ir domāts sabiedrības daļai, kuri ir tā dēvēto ātro kredītu pērnēji? Valda uzskats, ka šādi var veicināt tiesisko nihilismu – nepildīt uzņemtas saistības.

Lielī skaistī

Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem, 2017. gadā nabadzības risks Latvijā bija pakļauti 23,3% jeb 446 tūkstoši iedzīvotāju. Turklāt jau trešo apsekojuma gadu pēc kārtas rādītājs palielinās gan iedzīvotāju skaita, gan arī īpašvara no iedzīvotāju kopskaita ziņā, akcentē Tieslietu ministrija. Šī statistika vērtējama kopsakarā ar fizisko personu skaitu, kam ir parādsaistības, tā kā ne visām nabadzības riskam pakļautajām personām tādas ir. Atbilstoši Latvijas Finanšu nozares asociācijas 2018. gada vidēji sniegtajam ziņojam, parādienu skaits ar kvērtām parādsaistībām, kas pārsniedz 2000 eiro, ir aptuveni 170 tūkst., no kuriem aptuveni 40 tūkst. fizisko personu parādsaistības pārsniedz 2000 eiro; ap 35 tūkst. personu parādsaistības ir no 2000 līdz 5000 eiro.

salīdzinoši šauram lokam, jo šiem cilvēkiem jābūt pēdējos 12 mēnešus dzīvojošiem Latvijā un bijušiem Latvijas nodokļu maksātājiem; viņu vidējā alga šajā laikā ir valstī noteiktās minimālās algas līmenī vai zemāka par to; parādsaistību apjoms, kam iesajies izpildes termiņš, 2000 līdz 5000 eiro, nav kreditoru, kuriem būtu prasījuma tiesības, kas nodrošinātas ar komercķīlu. No parādsaistībām nevarētu tikt atbrīvoti tie cilvēki, uz kuriem attiektos Maksātnespējas likumā noteiktie ierobežojumi – pēdējo trīs gadu laikā snieguši apzināti nepatiesu informāciju kreditoriem, piešķirto kredītu izmantojuši līgumā neparedzētiem gadījumiem, ir notiesājošs spriedums par izvairīšanos no nodokļu samaksas un pēdējo 10 gadu laikā ir izbeigis maksātnespējas procesu, kura ietvaros dzēstas saistības. Fiziskās personas atbrīvošana no parādiem nebūtu piemērojama arī tiem, kuri jau ir tikuši atbrīvoti vai kam ir noraidīts pieteikums par atbrīvošanu no parādsaistībām šajā likumā noteiktajā kārtībā, arī tad, ja fiziskās personas atbrīvošana no parādsaistībām vēlāk atcelta.

Tas ir jau otrais mēģinājums realizēt šāda veida procesu. 2019. gada pavasarī līdzīgu likumprojektu bija sagatavojusi deputātu grupa, taču likumprojekts neguva nepieciešamo atsaucību Saeimā un tālāk netika virzīts.

ma par ārkārtas situāciju, kad sabiedrībai konkrētajiem cilvēkiem ir jāiet palīgā, pamato K. Šjakota. Vinaprāt, cilvēkiem, kuru parādi radušies no azartspēlēm, apreibinošo vielu lietošanas un tam līdzīgos gadījumos, šādu parādu «piedo» nebūtu īsti taisnīgi. Šo iemeslu dēļ arī notāram, lemojot par parādu atlaianu, svarīgi būtu noskaidrot iemeslu, kāpēc konkrētajam cilvēkam ir radies parāds, taču jautājums ir par to, cik tas maksās un kas to finansēs.

Otrais piēgiāns

«Tas ir jau otrais mēģinājums realizēt šāda veida procesu – 2019. gada pavasarī līdzīgu likumprojektu bija sagatavojusi deputātu grupa, taču tas neguva nepieciešamo atsaucību Saeimā un tālāk netika virzīts,» stāsta Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģijas Maksātnespējas tiesību advokātu sekcijas vadītājs zvērināts advokāts Olavs Cers. Vinam grībētos ticēt, ka šis likumprojekts ir pirmais solis no Tieslietu ministrijas virzībā uz patstāvīgu fizisko personu bankrota likuma izstrādi. Tādējādi tiktu panāktas, ka fiziskās personas parādsaistību noregulējums un

nodeva tiesai, gan atlīdzības depozīts maksātnespējas administratoram. «Šajā likumprojektā Tieslietu ministrija ir pieņēmusi būtisku lēmumu – gan tiesas, gan maksātnespējas administratora funkcijas ir apvienotas un uzcietas vienai personai – zvērinātam notāram. Varam runāt par zināmu funkciju saplūšanu, kas būtu ļoti loģisks un pabeiz risinājums visos maksātnespējas procesos, taču līdzinējā likumdevēja grība ir bijusi glūzi pretēja, proti, maksātnespējas procesa uzraudzību un realizāciju precīzi nodalīt starp tiesu un maksātnespējas administratoru, sevišķi uzsvērot procesa uzraudzības nozīmi,» tā O. Cers.

Vajag lielāku skaidrību

O. Cers gan vērs uzmanību uz to, ka vairākas normas šķiet deklarātas, vismaz pagaidām, proti, to izpilde ir plaši interpretējama. «Kā viens no spilgtākajiem formālajiem priekšnoteikumiem ir likumprojekta ietvertais personas pienākums «divus gadus no ieraksta par fiziskās personas atbrīvošanu no parādsaistībām izdarīšanas dienas maksātnespējas reģistrā reizi ceturksnī ierasties sociālajā dienestā, lai informētu par savas finansālās situācijas uzlabošanai veiktajiem pasākumiem». Grūti iedomāties šīs normas izpildes formu vai rezultātu, jo kas gan ir sociālā dienesta informēšana un kas būtu jādara sociālā dienesta darbiniekiem, lai pārliecinātos par sniegtās informācijas patiesumu. Šīs normas izpilde varētu formalizēties līdz tam, ka persona četrus reizes gadā ieradās sociālajā dienestā un paziņo, ka vēl joprojām meklē darbu, taču nevar atrast. Vai likumiskais pienākums ir to būs izpildīts?» vaicā O. Cers. Arī nosacījums par finanšu prātības kursiem, vinaprāt, nesīkiet īsti loģisks. «Personai ir pienākums apgūt finanšu prātības kursus jau pēc tam, kad tā radušās nesamaksājamās finanšu problēmas. Tieši šī norma visspīgāk norāda uz to, ka likumprojekts ir vērst uz čipu ar sekām, ne cēloniem. Šī noteikti arī ir lielākā pretruna, kas rodas, iepazīstoties ar likumprojektu, – nav šaubu, kas tas ir labā grībē, nav šaubu, ka cilvēkiem ar maziem ienākumiem ir tieju neiespējami izkļūt no ātro kredītu apburāt loka, taču cēloņu kopums šādā situācijā ir pavisam cits, ko vienārtoti varētu apzīmēt kā «ekonomisko situāciju valstī,» vēl vienu pretrunu rāda O. Cers.

Pēc prasības pieteikumiem pret fiziskām personām pie zvērinātiem tiesu izpildītājiem šobrīd atrodas apmēram 188 tūkst. lietu (līgumstrādi, zaudējumi, delikti). Savukārt parādu atgūvējiem 2016. gadā nodots 1,1 miljons lietu, no kurām 52% – parādi dažādiem pakalpojumi sniedzējiem, 35% – parādi citiem licencētiem kreditoriem un 13% – parādi kreditiestādēm. Dati liecina, ka ir ievērojams skaits tādu fizisko personu, kurām nav pieteikumu līdzekļu pašu spēkiem segt parādsaistības, kas vienlaikus kontekstā ar kopējo ekonomisko stāvokli neveicina šo personu vēlmi šīs parādsaistības segt, tādējādi turpinot atarates nabadzības riska stāvokli. Ievērojot minēto, likumprojekts *Fiziskās personas atbrīvošana no parādsaistībām* izstrādāts tādā finansālās grūtībās esošām personām, kuras vēlas, bet nespēj segt savas parādsaistības, un kurām objektīvi nav iespējams piekļūt Maksātnespējas likumā regulētajam fiziskās personas maksātnespējas procesam. Fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanai paredzētais sliekšnis pašlaik ir 5000 eiro, un šāda maksātnespējas procesa ierosināšanai nepieciešami ir aptuveni 1200 eiro.

Visiem lejus

Likumprojekta autori no mazām parādsaistībām piedāvā iespēju atbrīvoties

Daudzkārtains pīrģs

«Likumprojekts vajadzīgs, bet normas diskvalitātes,» atzīst finanšu un maksātnespējas eksperts Kazimirs Šjakota. Viņš gan uzskata, ka iesniegtajam likumprojektam ir vairākas šķautnes. Proti, mazo parādu gadījumā maksātnespējas procedūra nav iespējama un tā ir ļoti dārga, tāpēc risinājums ir nepieciešams. Otra šķautne ir jautājums – kāpēc par tāda apmēra parādiem ir jādomā. «Mana pārliecība, ka grozījumus, ko veica Patērētāju tiesību aizsardzības likumā, nosakot, kad drīkst aizdot, nav iespējams kontrolēt, jo tādas jaudas nevienai struktūrai nav, tāpēc arī nebija ilūziju, ka šis izmaiņš varētu darboties,» skaidro K. Šjakota. Vinaprāt, vienīgais, kas strādā, ir aizdevēju bailes parādu neatgūt un zaudēt savu naudu. «Ja ir šādas bailes pazaudēt naudu, tad arī neizdos pat bez jebkādiem normatīviem regulējumiem un ļoti rūpīgi izvērtēs, vai konkrētajam cilvēkam var vai nevar izsniegt aizdevumu,» viņš akcentē. Daļēji parādu atlaianā jeb norakstīšana atbilst sociāli atlaianai sabiedrībai, taču par jebkuru atlaianu parādu samaksa pārējie aizpērnēji vai arī aizdevējs bankrotē. «Ir tāda tādas situācija dzīvē kā, piemēram, nopietnas slimības, ģimenes apstākļi, kāda nelaime, piemēram, ugunsgrēks, kas faktiski ir uzskatā-

OLAVS CERS, LATVIJAS ZVĒRINĀTU ADVOKĀTU KOLĒGIJAS MAKSĀTNESPĒJAS TIESIĻU ADVOKĀTU SEKCIJAS VADĪTĀJS, ZVĒRINĀTS ADVOKĀTS.

40

Tik tūkstošiem fizisko personu parādsaistības pārsniedz 2000 eiro.

35

Tik tūkstošiem fizisko personu parādsaistības ir no 2000 līdz 5000 eiro.

TIESLIETU MINISTRIJA PĒC LATVIJAS FINANŠU NOZĀRES ASOCIĀCIJAS DATIEM

maksātnespēja tiktu risināti kompleksi viena likuma ietvaros, kas vienkāršotu šā regulējuma piemērošanu un padarītu to efektīvāku. Savukārt juridiskā persona maksātnespēju un tiesiskā aizsardzība tiktu nodalīta vēl vienā vai pat divos atsevišķos likumos.

«Jaunais likumprojekts salīdzinājumā ar iepriekšējo ir daudz detalizētāks un precīzāks, sevišķi attiecībā uz procesuālajiem jautājumiem. Pirmajā likumprojektā šo procesu bija paredzēts realizēt tiesā, bet šobrīd ir pieņemts principiāls lēmums to uzdot zvērinātiem notāriem. Tas būtu vērtējams pozitīvi, jo tiesas šobrīd ir ļoti noslogotas, bet šādas procedūras realizācijā, kurā faktiski nav iespējami juridiski sarežģījumi, nav nepieciešama tiesas iejaukšanās. Iespējams, arī fiziskās personas maksātnespējas procesa ar laiku būtu nododams zvērinātu notāru kompetencē, jo abu šo procesu ierosināšanas un formālās vadības atšķirības ir nebūtiskas, kas arī būtu viens no jautājumiem, kas risināms atsevišķā fiziskās personas maksātnespējas likumā,» vērtē O. Cers. Kā viens no likumprojekta anotācijā minētajiem argumentiem tieši šāda procesa izvēlei ir izmaksu samazinājums, kas jāsedz personai, – fiziskās personas maksātnespējas gadījumā procesa izmaksas ir lielākas, jo ir maksājama gan valsts

Kontroles režīms

Likumprojektā ietverta arī tāda iespēja kā fiziskās personas atbrīvošanas no parādsaistībām atcelšana. Proti, ne vēlāk kā divu gadu laikā no ieraksta par fiziskās personas atbrīvošanu no parādsaistībām izdarīšanas dienas maksātnespējas reģistrā personai piemērotais process var tikt atcelts, ja no kādas procesā iesaistītās personas tiek saņemti iebildumi par noteikto priekšnoteikumu neievērošanu. «Līdz ar to veidojas situācija, kurā personai, lai tā varētu tikt atbrīvota no 2000–5000 eiro lielām parāda saistībām, tiek noteikts vismaz divus gadus ilgs kontroles režīms, kura pārkāpuma rezultātā process tiek izbeigts un atjaunojas arī pienākums norēķināties par parādiem, ko bija paredzēts dzēst. Nav šaubu, ka arī pašai personai ir jānodarbojas un jāizdrāda sava labā grība, tikai šaubas rada tas, vai personas pienākumi ir samēģīgi, jo veidojas situācija, kurā parādsaistību dēšanas procesa termiņš faktiski ir tikpat ilgs kā fiziskās personas maksātnespējas process, kurā parāda summas parasti ir daudz lielākas. Tas vērtēz apliecina, ka ir jānosaka vienots fizisko personu maksātnespējas regulējums, tajā iekļaujot arī atbrīvošanas procedūru no parāda summām no 2000 līdz 5000 eiro,» pauz O. Cers.

Māris Kirsons